

ปี ๑๓๓๓ - เล่ม ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๓

ศิลปากร

นิตยสารรายสองเดือนของกรมศิลปากร

(นายเทิ้ม มีแก้ว)
ผู้เรียบเรียงและเรียบเรียง
ผู้ตรวจและเรียบเรียงศิลปากร

สารบัญ

ด้วยอภิธานการ
จาก
นิตยสาร ศิลปการ

ปีที่ ๑๓ เล่ม ๒

กรกฎาคม

๒๕๑๒

๑. สารบัญเล่มนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ
... .. และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หน้า ๑
๒. บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ
... .. และพระยาอนุมานราชธน .. ๒๐
๓. ความรู้เรื่องภาษาไทย ธนิต อยู่โพธิ์ .. ๔๐
๔. ศึกษาโบราณคดีจากเสตมภ์ วิจิตร ไชยสุต ธ.บ. .. ๕๓
๕. ประติมากรรมขอม ศาสตราจารย์ จอ บัวเชดลีเย
... .. ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล ทรงเรียบเรียง .. ๖๒
๖. การสำรวจและขุดแต่งโบราณสถานเมืองเก่าพระรถ ดงศรีมหาโพธิ์
อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี (ตอน ๒) บรรจบ เทียมศักดิ์ .. ๗๖
๗. คำอ่านจารึกบนแผ่นปูนขาว อักษรและภาษาไทย สมัยอยุธยา
จากวัดใหม่ศรีโพธิ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เทียม มีเต็ม อ่าน
... .. ประสาร บุญประครอง ตรวจแก้ .. ๘๓

คำอ่านจารึกบนแผ่นปูนขาว อักษรและภาษาไทย สมัยอยุธยา (พระเจ้าบรมโกศ)

ได้มาจากฝาผนังด้านนอกหน้าพระอุโบสถ วัดพรหมกัลยาราม (ปัจจุบันเรียกว่า วัดใหม่ ศรีโพธิ์)

ตำบลคลองสระบัว อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจุบันจารึกอยู่ที่ฝาผนังด้านนอกหน้าพระอุโบสถ วัดใหม่ศรีโพธิ์ อักษรจารึกได้ชำรุดเสียหายไปมาก จึงได้เอาสำเนาจารึกเขียนบนกระดาษแก้ว ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ทรงประทานแก้ห่อพระสมุทสำหรับพระนคร เมื่อวันที่ ๒ กันยายน ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑) มาอ่านต่อเติม

เนื้อวัตถุที่จารึกเป็นแผ่นปูนขาว ทาสีดำ

วัดส่วนกว้าง ๔๗ ซม. ส่วนสูง ๖๓ ซม. ส่วนหนา ๕ ซม.

นายเทิ้ม มีเต็ม อ่าน

นายประสาร บุญประคอง ตรวจแก้

คำจารึก

๑. ศุภมัตถุพระพุทธศักราช ๒๒๔๒ พระวชิรา
มีพระอาจารย์องค์หนึ่งมาแต่ปากโทได้
๒. บำเพ็ญธุระทั้งสองฝ่ายเป็นประธานกับ
ท้าวพรหมกันดาลมาพิจารณาเห็น
๓. ที่นี้ยังมีได้เป็นขอบคันอารามทำแต่
พระอุโบสถไว้แล้วไปถวายไม้ไผ่ท้าว
๔. พรหมกันดาลว่าเด็กนักไม่จริงว่าถึง
มีใจเลื่อมใสศรัทธาจะให้มันกองทราย
๕. เทาถวัน ๕๐๐๐ พระวชิราจึงกราบทูล
พระกรุณาขอที่ขึ้นอีกยาว ๑๐

๐
๐
๐

คำอ่านปัจจุบัน

ศุภมัตถุ พระพุทธศักราช ๒๒๔๒ พระวชิรา
มีพระอาจารย์องค์หนึ่ง มาแต่ปากโท ได้
บำเพ็ญธุระทั้งสองฝ่าย เป็นประธานกับ
ท้าวพรหมกันดาล มาพิจารณาเห็น
ที่นี้ยังมีได้เป็นขอบคันอาราม ทำแต่
พระอุโบสถไว้แล้วไปถวายไม้ไผ่ ท้าว
พรหมกันดาลว่าเด็กนัก ไม่จริงว่าถึง
มีใจเลื่อมใสศรัทธาจะให้มันกองทราย
เท่าถวัน ๕๐๐๐ พระวชิรา จึงกราบทูล
พระกรุณาขอที่ขึ้นอีก ยาว ๑๐ (๑)

๐
๐
๐

คำจารึก

๖. กวาง ๗ วาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานให้ แลทั่วพร้อมกัน
๗. กานจึงตั้งนายนาทเป็นคนมีศรัทธาวิริยะ
ไว้เป็นนายกองทำการ แลได้ก่อ
๘. รากพระอุโบสถณวัน ๑+๔ คำ

๘

ปีมเสงเอกศก เพลา ๗ ชน ถึงณ

๑๕

วัน ๕ + ๑๐ คำ

๙. เพลา ๕ ทุ่มพร้อมด้วยสปีรุษเชิญเสด็จ
พระราชโอรสาทรงพระ

๑๐. ผนวกรัชมขุนสุเรนทรพิทักษ์กรัชม
ขุนอนุรักษมนตรีพระมังกัลเทพ

๑๑. เปนประหาร ชุมนุมพระสงฆ์ ๓๐ รูป
เปนคณะปรกผูกพัทธสีมาถึง

๑๕

๑๒. ณวัน ๒ + ๔ คำ ปีระกาเบญจศกพระพุทธ
ศักราชได้ ๒๒๔๖ พระวชิรา

๑๓. ได้ ๔ ปีกับ ๖ เดือนจึงสำเร็จการ
ได้ทำบุญแลแจกทานสืบ ๆ มาทั้งเงิน

๑๔. ทราผ้าพรรณง่มให้แก่นายกองแลไพร
ทามสมทวน ซื่อจ่ายค่าไม้

๑๕. อธิปุนรภัททองคำจาง $\frac{๑๔}{๑๒}$ เมื่อ

ฉลอง $\frac{๑๔}{๑๓}$ รกัใหญ ๗ คำ

ทอง $\frac{๑๔๐}{๑}$

คำอ่านปัจจุบัน

- กวาง ๗ วา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
พระราชทานให้ และทั่วพร้อมกัน
กานจึงตั้งนายนาทเป็นคนมีศรัทธา วิริยะ
ไว้เป็นนายกองทำการ แลได้ก่อ

รากพระอุโบสถ ณ วัน ๑ + ๔ คำ (๒)

๘

ปีมะเส็งเอกศก เพลา ๗ ชน (๓) ถึง ณ

๑๕

วัน ๕ + ๑๐ คำ (๕)

- เวลา ๕ ทุ่ม พร้อมด้วยสปีรุษเชิญเสด็จ
พระราชโอรสาทรงพระ

- ผนวกรัชมขุนสุเรนทรพิทักษ์ (๕) กรม
ขุนอนุรักษมนตรี (๖) พระมังกัลเทพ

- เป็นประธาน ชุมนุมพระสงฆ์ ๓๐ รูป
เป็นคณะปรก (๗) ผูกพัทธสีมา (๘) ถึง

๑๕

- ณ วัน ๒ + ๔ คำ ปีระกาเบญจศก พระพุทธ
ศักราชได้ ๒๒๔๖ พระวชิรา

ได้ ๔ ปีกับ ๖ เดือนจึงสำเร็จการ

ได้ทำบุญแลแจกทานสืบ ๆ มา ทั้งเงิน

- ทราผ้าพรรณง่ม ให้แก่นายกองแลไพร
ทามสมทวน ซื่อจ่ายค่าไม้

- อิฐ ปูน รกั ทอง คำจาง $\frac{๑๔}{๑๒}$ เมื่อ

ฉลอง $\frac{๑๔}{๑๓}$ ระฆังใหญ่ ๗ คำ

ทอง $\frac{๑๔๐}{๑}$

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

๑๖. สปัรัชช่วยบางชื่อ $\frac{๑๔}{|}$ คำจาง

$\frac{๗}{|}$ หอกรัก $\frac{๓}{|} \frac{๒}{๑}$ ธรรมาค

สวคเทศ

๑๗. นา $\frac{๔}{|} \frac{๑}{๒}$ เปนเงินของท้าวพรหม

กันดาน $\frac{๒๗}{|} \frac{๑๖}{๒}$ เงินสปัรัชช่วย

$\frac{๖}{๔} \frac{๓}{|} \frac{๓}{๓}$

๑๘. เข้ากันเปนเงิน $\frac{๓๔}{|} \frac{๕}{๒}$ ทำการ

เลกน้อยมิได้กิดเข้าด้วย จึงอวยนามวัด

๑๙. พรหมกัลยารามไว้ในวรพุทธศาสนาเป็นที่
อุปสมบทสำหรับชำระสังฆ

๒๐. กิจตามพระพุทธโอวาทสมเด็จพระสรร
เพชพระพุทธเจ้า แลจะปรารภนา

๒๑. ให้ชำระบาปกันได้กระทำมาชาติใด ๆ
ขอได้พบพระพุทธเจ้าอนันตมา

๒๒. ตรัสในอนาคตกาลมีพระศรีอาริย์ไมตรี
เปนอาทิราบไถเมื่อจะดับสัง

๒๓. ขารธรรม ขอได้ไปสู่พระนิพพานในกาล
นั้น ๆ ๐ ๆ

สปัรัชช่วยบางชื่อ $\frac{๑๔}{|}$ คำจาง

$\frac{๗}{|}$ หอระฆัง $\frac{๓}{|} \frac{๒}{๑}$ ธรรมาสัน

สวคเทศ

นา $\frac{๔}{|} \frac{๑}{๒}$ เปนเงินของท้าวพรหม

กันดาล $\frac{๒๗}{|} \frac{๑๖}{๒}$ เงินสปัรัชช่วย

$\frac{๖}{๔} \frac{๓}{|} \frac{๓}{๓}$

เข้ากันเป็นเงิน $\frac{๓๔}{|} \frac{๕}{๒}$ ทำการ

เลกน้อยมิได้กิดเข้าด้วย จึงอวยนามวัด
พรหมกัลยาราม ไว้ในวรพุทธศาสนา เป็นที่
อุปสมบท สำหรับชำระสังฆ

กิจตามพระพุทธโอวาทสมเด็จพระสรร
เพชพระพุทธเจ้า แลจะปรารภนา

ให้ชำระบาปกรรมได้กระทำมาชาติใด ๆ
ขอได้พบพระพุทธเจ้าอนันตมา

ตรัสในอนาคตกาล มีพระศรีอาริย์ไมตรี
เป็นอาทิ ทราบไถเมื่อจะดับสัง

ขารธรรม ขอได้ไปสู่พระนิพพานในกาล
นั้น ๆ ๐ ๆ

ด้านขวาแผ่นจารึก

คำจารึก

๕

๑. ๐ วัน ๒ ๖ ๑ กำจุลศักราช ๑๑๑๗
 ปีกุณสप्तศก ท้าวพรหมกันธาลอุทิศ
 ถวายนายนาทเสมียนนายมากักพวก
 เปนนายมวก อ้ายบุญใหญ่ /

คำอ่านปัจจุบัน

๕

- ๐ วัน ๒ ๖ ๑ กำ จุลศักราช ๑๑๑๗
 ปีกุณสप्तศก (๑๑) ท้าวพรหมกันธาลอุทิศ
 ถวาย นายนาทเสมียน นายมาพรรคพวก
 เปนนายมวก อ้ายบุญใหญ่ /

ด้านบนแผ่นจารึก

คำจารึก

๑. อายบุญน้อยอายชียอายเกศอายสน
 อายสียายบุญมากอีจิมอีทองมาก อีกุ
 อีเขียว ๑๓ คนนี้ไว้ /

คำอ่านปัจจุบัน

- อ้ายบุญน้อย อ้ายชีย อ้ายเกศ อ้ายสน
 อ้ายสีย อ้ายบุญมาก อีจิม อีทองมาก อีกุ
 อีเขียว ๑๓ คนนี้ ไว้ /

ด้านซ้ายแผ่นจารึก

คำจารึก

๑. เปนข้าพระสำหรับอารามสืบๆ ไป
 ถ้าผู้ใดเอาไปเปนบ่าวไพร่ข้าไท
 ให้ตกนรกมหาวิจิแสนกัณนันทชาติ
 ย่าให้พระพุทธรเจ้าไปรดไคเลย

คำอ่านปัจจุบัน

- เป็นข้าพระสำหรับอารามสืบๆ ไป
 ถ้าผู้ใด เอาไปเป็นบ่าวไพร่ข้าไท
 ให้ตกนรกมหาวิจิแสนกัณนันทชาติ
 อย่าให้พระพุทธรเจ้าไปรดไคเลย

อธิบายคำ

- (๑) ๑๐ = ๑๐ เส้น
 ๐ ๐ วา
 ๐ ๐ ศอก
 ๐ ๐ กืบ
- (๒) วัน ๑ ๖ ๔ คำ
 ๒ คือ เครื่องหมายอย่างนี้ ๖ เมื่อเลขอยู่ข้างล่าง
 อ่านว่าแรม เมื่อเลขอยู่ข้างบนอ่านว่า ขึ้น
 อยู่ข้างซ้ายอ่านว่า วัน อยู่ข้างขวาอ่านว่า
 เดือน ในที่นี้ตัวเลขเป็น ๑ ๖ ๔ เลข ๑ ว่า
 วันอาทิตย์ เลข ๖ ว่าแรม ๖ คำ เลข ๔
 ว่าเดือน ๔ ตรงกับวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ.
 ๒๕๑๒ ปีมะเส็งเอกศก จ.ศ. ๑๑๑๑
- (๓) เพลา ๗ ชั้น ชั้น คือ ชั้นนาย การสังเกตเวลาด้วยการวัดอย่าง
 หนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเหยียบชั้น คือเอาเท้าวัดเงา
 ของตัวคนที่ยืนกลางแดด ครึ่งโบราณกำหนด
 เวลาด้วยวัดเงานั้น เป็นช่วงเท่าคือ ๑ ชั้นนาย
 เท่ากับเงายาวชั่วรอยเท้า มีพิภคอัตราดังนี้
 ๑๐ อักษรเป็น ๑ เมล็ดงา ๔ เมล็ดงาเป็น ๑
 เมล็ดข้าวเปลือก, ๔ เมล็ดข้าวเปลือกเป็น ๑
 องคุลี, ๑๕ องคุลีเป็น ๑ ชั้นนาย
 ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒
 ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๑๑ วันเดือนปี
 ขอฝากท่านผู้รู้ช่วยพิจารณา
- (๔) วัน ๕ ๖ ๑๐ คำ
- (๕) กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ พระนามเดิม เจ้าฟ้านเรนทร์ พระราชโอรสใน
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ และกรมหลวง
 ราชานุรักษ์ (พระอรรคมเหสี) ครั้นถึง
 รัชกาลพระเจ้าบรมโกศ ทรงสถาปนาเจ้าฟ้า
 นเรนทร์หลานเธอ เป็นกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์
 ในคราวเดียวกันที่ทรงสถาปนาเจ้าฟ้าคอก
 เกื้อลูกเธอ เป็นกรมขุนพรพินิต

อธิบายคำ

- (๖) กรมขุนอนุรักษ์มนตรี พระนามเดิม เจ้าฟ้าเอกทัศน์ พระราชโอรส
ในพระเจ้าบรมโกศ และกรมหลวงพิพิธ-
มนตรี (พระพันวัสสาอัยยิกา) ทรงสถาปนา
เป็น กรมขุนอนุรักษ์มนตรี ในคราวเดียวกัน
ที่ทรงสถาปนาเจ้าฟ้าธรรมธิเบศพระราชบุตร
พระองค์ใหญ่เป็น กรมขุนเสนาพิทักษ์
- (๗) คณะปรก คือ พระภิกษุสงฆ์ทำพิธีกรรมอย่างใดอย่าง
หนึ่ง เช่นนั่งภาวนาในพิธีปลุกเสกพุทธา
ภิเชก กัว่าคณะปรก
- (๘) พัทธเสมา = เขตแดนที่คณะสงฆ์กำหนดขึ้น มีหินเป็น
เครื่องหมาย
- (๙) วัน ๒๖๕ คำ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๒๙๖ จ.ศ.
๑๑๑๕ เบญจศก
- (๑๐) $\frac{๑๒}{๑๔}$ เครื่องหมายอย่างนี้ คือ $\frac{\text{ทำสิ่ง}}{\text{เพียง}}$ | $\frac{\text{ชั่ง}}{\text{ไฟ}}$ | $\frac{\text{บาท}}{\text{สิ่ง}}$
- (๑๑) วัน ๒๖๑ คำปีกุนสัปตลก ในที่นี้ได้ ๑๔ ชั่ง ๑๒ ทำสิ่ง
ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๒๙๘.

จารึกบนแผ่นปูนขาว ได้มาจากวัดใหม่ศรีโพธิ์ ต. คลองสระบัว อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา